

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Danne-Virke II

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 404.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig03val-shoot-idm139670057031488/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Danne-Virke II

og drive, især de Yngre, til at belænke sig og bruge sund Forstand; og skulde det da være overflødig at melde, hvad, efter min Erfaring, den sunde Menneske-Forstand maa dømme om Tidens Oplysning? skulde det være overflødig at anspore Enhver, som end ei har gjort Prøven, til at gjøre den, og høre efter, om ikke da den sunde Menneske-Forstand vil føre samme Sprog i ham, som den førde i mig, og nøde ham til at oplade Øret for Sandhed, uden at spørge om, hvor ubehagelig kanske dens Røst vil lyde for meget i og mange omkring ham? Overflødig er det vel ikke heller at advare, især de Yngre, for den Feil, jeg, med mange andre, selv begik: ved Opdagelse af Daarskaben og Blændværket i Tidens Oplysning, at skyde Skylden paa Erfaringen og den sunde Menneske-Forstand, som netop ere Lægemidlerne for Daarskaben, og maatte, i Tide anvendte, have forebygget den. At en saadan Advarsel gjøres hardt behov, seer man grandt ved at besøge Tidens filosofiske Skoler, et Besøg, hvortil man hardtad nimodstaaelig drives, naar man opdager Tomheden i den almindelige Oplysning; thi man er dog i det mindste vis paa ikke at finde et heelt System af lutter Nægtelser, der var en heel Selv-Modsigelse som en Bygning af ingen Ting.

Dog, før vi nærmere omtale dette Besøg, som jeg ogsaa kender af Erfaring, vil det være passende at berøre det almindelige Forhold mellem Tiden og dens filosofiske Skoler. Man skulde jo tænke, at paa en Tid, da man paastod at have fundet i Philosophien et Surrogat for Christendom, der i Lethed og Handlighed overgik den ligesaa meget, som Banco-Sedier svær Courant, skulde der fundet den livligste Vexel-Virkning Stæd mellem de egenlige Philosopher og alle Boglærde, ja, overalt i Læse-Verdenen; thi Philosopherne skulde jo nu indtage Apostlernes Plads; deres høieste Bestræbelse maatte da være at meddele en almengyldig og almeenfattelig Oplysning; deres Skrifter maatte blive alle oplyste Folks Andagtsbøger og Gienstanden for alle de Boglærdes flittige Granskning og Meddelelse giennem det mundtlige Foredrag til menig Mand; kort sagt, det filosofiske Studium maatte jo, skulde man troe, behandles som en almindelig Saligheds-Sag; thi saaledes var jo Bibel-Læsning og Bibel-Granskning blevet behandlet, og man vilde jo ingenlunde have Ord for, at man nu tog det mindre alvorligt med Oplysning og Overbeviisning, fordi man øste af en selvgjort Brønd; man paastod jo meget mere, at man vilde udrydde al Vankundighed, og om muligt gjøre alle Mennesker lige kloge.

Danne-Virke II

Imidlertid er det ganske vist, at, i det mindste hos os, fandtes der neppe een af hundrede Boglærde, for ikke at tale om alle de andre oplyste Folk, der havde læst, end sige forstaaet, de berømteste Philosophers Skrifter, eller vidste mere deraf, end hvad man til nødtørfig Brug havde indfældet i de Læster, hvorover man dannede Statens Embedsmænd; og det var, uforgribeligt sagt, saagodt som Intet, naar det gjaldt om at vide, ikke blot, hvad de vise Mestre bare Avindskiold imod, men, som jo dog var Hovedsagen, hvad de selv førde i deres Skjold.

At Kant ved at forbedre et Bibelsprog havde faaet sig en ganske net Formular til et Moral-Princip, som imidlertid ikke holdt Stik og vel kunde ombyttes med det: opfyld din Bestemmelse (hvilken det er, maae du selv vide), og følg Dyrenes Analogie! det fik man sagtens tidsnok at høre. At Kant skulde have afbeviist alle de gamle Beviser for Guds Tilværelse, og selv gjort et nyt, hvorved vor Herre vel selv mistede Souverainiteten, men beholdt dog en Slags constitutionel Throne, som Executor af Moralloven, dog uden Ret til at straffe selv den arrigste Misdæder paa Livet, og uden Forlov til at gjøre mindste Indgreb i Menneskets Frihed; at Fichte havde bevist, at en sand Aabenbaring ikke kunde indeholde andet, end hvad den menneskelige Fornuft kunde begribe, og var altsaa overflødig, undtagen i en meget sandselig Tidsalder — som vores naturligvis ikke skulde have Ord for at være —; see, Sligt fik man sagtens ogsaa tidsnok at høre; men hvorledes de godt Folk havde haaret sig ad med at føre slige umaneerlige Beviser, hvorledes de kunde bringe vor Herre saadan i Klemme, eller hvorfor, naar de havde ham saavidt, de da ikke fik ham til at skabe Verden om efter deres Hoved, eller endnu hellere gjorde det selv; ja, hvorledes det i Grunden hængde sammen med deres Viisdom, det fik man selv at slutte sig til.

Saaledes, det veed alle Jævnaldrende, stod det omtrent til med den almindelige philosophiske Kundskab i det nittende Aarhundredes Begyndelse, og mon det er stort anderledes endnu? At siden den Tid den historiske Fortælling om de ny Philosophers Meninger er ved Høiskolen blevet meget længere og formodentlig meget tydeligere, derpaa tvivler jeg ikke; men kan man imidlertid selv nu antage, at mere end een af hundrede, ældre og yngre Boglærde kiender meer, end hvad man kalder historisk, til Tidens philosophiske Systemer? og fristes man da ikke til Satire, hvergang man hører tale om en udbredt philoso-